

Бойко Ю.В.

аспірант,

Харківська державна академія культури

МАЛЕ МІСТО ЯК ОБ'ЄКТ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Місто традиційно вважається об'єктом міждисциплінарного вивчення. Воно завжди викликало науковий інтерес у містобудівників, архітекторів, юристів, екологів, економістів, соціологів. Але якщо питання міста взагалі останні роки розробляється досить активно, то проблема малого міста зокрема залишається маловивченою.

Вперше як об'єкт самостійного вивчення питання малого міста було поставлене в працях початку ХХ ст. в контексті своєрідності середньовічного міста. Західноєвропейські медієвісти окреслили позиції та завдання, які вказують напрямок досліджень, але, за словами самих дослідників, не відповідають на принципові питання [5, с. 193].

Актуальність постановки теми малого міста обумовлена тим, що майже увесь науковий досвід у даній сфері стосується вивчення соціально-економічних проблем міських поселень. На сьогоднішній день було розроблено типології та класифікації міст, які ґрунтуються на критеріях величини міста (чисельність населення) та виконуваних функцій. Однак такий односторонній підхід не може охопити все різноманіття культурних практик, які здійснюються в контексті малого міста. Тому на думку автора необхідність комплексного культурологічного дослідження даного питання є очевидною.

Мале місто – це районний центр обласного підпорядкування або, рідше, селище міського типу, яке є ядром духовно-освітньої культури всього району. В економічному сенсі місто – це насамперед населений пункт, де рід занять мешканців переважно пов'язаний з промисловістю та торгівлею [1], на противагу селу, яке займається в основному сільським господарством. Головні детермінанти міста – величина і функціональний профіль.

В законі України «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих міст» відзначено, що статус «малого міста» мають населені пункти, чисельність населення яких не перевищує 50 тис. осіб [2]. Статистичні дані вказують, що на 2013 рік такі міста складають 81% від загальної кількості міст у державі. У малих містах мешкає близько 14% від загальної кількості населення країни та близько 20% від населення усіх міст.

Більшість малих міст виконують в системі поселень роль сполучної ланки між сільським районом і обласним центром. Маючи дуже тісні і постійні зв'язки в адміністративно-господарському і культурно-побутовому відношенні, а також по лінії сімейно-родинних відносин з навколишнім сільським районом і виступаючи найчастіше центром місцевого району, мале місто виявляється пов'язаним з сільської територією. З іншого боку, мале місто зазнає впливу не тільки прилеглого сільського району, а й інших міст, в першу чергу більш розвинених міст даної єдиної системи розселення.

Таким чином можна підсумувати, що мале місто налічує до 50 тисяч мешканців, виконує організаційно-управлінські функції, має певну ступінь розвитку виробничої бази. Мале місто характеризується наявністю окремих

елементів інфраструктури та благоустрою, багатоповерхових забудов, домогосподарства з близьким розташуванням земельних ділянок.

Перші дослідження теми малих міст на території СРСР припали на кінець XIX – початок XX ст. Під впливом об'єктивних процесів урбанізації та індустріалізації країни радянські вчені звернули особливу увагу на дану проблематику. Пік досліджень у цій області припав на 60-80-ті роки XX століття. Перші наукові праці з питання малого міста мали соціологічний характер. Підсумком вивчення стала книга «Мале місто» [3], в якій вперше було дано комплексне висвітлення соціально-демографічних проблем сучасного невеликого міста.

Основи систематизації та класифікації, типології міських поселень за розмірами, функціями та іншими ознаками зустрічаються в працях Є. Г. Аніміці, Л. О. Велихова, В. Г. Давидовича, Г. М. Лаппо, Є.Н. Перцика, В. В. Покшишевського, О. С. Пчелінцева, В. П. Семенова-Тян-Шанського.

Дослідження істориків, краєзнавців М. П. Анциферова, І. М. Гревса, Г. М. Потаніна базувалися на понятті «культурне гніздо». Вчені створили новий екскурсійний метод вивчення міста і розглядали його як обласне культурне гніздо.

В рамках історико-юридичного та соціально-економічного підходів С. М. Баландін, Я. Є. Водарський, Л. М. Горюшкин, В. О. Ключевський здійснили аналіз політики уряду по відношенню до міст, розвитку системи місцевого самоврядування.

На сучасному етапі економісти та соціологи займаються розробкою нових інструментів управління міською економікою. Ключовими в дослідженнях є поняття морфології економічного і соціального простору міста. Простір міста розуміється як неоднорідна середа, що має специфічні для кожного міста зони: ландшафтні, економічні, соціальні, екологічні, культурні.

В останні роки проблемою міста активно займаються українські дослідники. Окремі питання економічного розвитку малих міст та особливостей управління містами висвітлені у працях М. Орлатого та О.Ігнатенка, В. Вакуленка, В. Бабаєва. Проблемою типологізації та уточненням категорії «місто» займається О. Бойко-Бойчук.

Особливої уваги заслуговує соціально-бібліотечний проект «Історія малих міст України» [4], який був ініційований працівниками ДНАББ ім. В. Г. Заболотного в 2008 р. під егідою Міністерства регіонального розвитку та будівництва України. Дослідження направлені на вивчення культурних та природно-географічних особливостей українських міст. Організатори проекту відзначають, що основною метою є активізація громадськості до вивчення та збереження спадщини малих міст України.

Підводячи підсумок усього вищесказаного, слід зазначити, що кожна з наук, спрямованих на вивчення міської культури, у відповідності до своїх завдань використовує певну методологію, що розкриває лише один з конкретних аспектів міського простору. Необхідність дослідження проблеми малого міста пов'язана з потребою розробки нових наукових підходів, які б змогли охопити всю багатогранність даного феномена. Тому проблема вивчення малого міста як об'єкта культурологічного дослідження є актуальною та інноваційною.

Список використаних джерел:

1. Большая советская энциклопедия. 3-изд., Т. 2, М.: «Советская энциклопедия». – 1972. – 608 с. – Режим доступу: <http://bse.sci-lib.com/article011905.html>

2. Закон України «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих міст» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1580-15> – Назва з екрану.

3. Малий город. Социально-демографическое исследование небольшого города. – М.: изд-во Моск.ун-та, 1972. – 245 с.

4. Соціально-бібліотечний проект «Історія малих міст України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dnabb.org> – Назва з екрану.

5. Ястребицкая А. Л. Средневековая культура и города в новой исторической науке. – М., 1995. – 471 с.

Веремчук І.А.

студентка,

Рівненський державний гуманітарний університет

ЖІНОЧІ СИМВОЛИ В УКРАЇНСЬКОМУ ТРАДИЦІЙНОМУ СВИТОГЛЯДІ

Сучасна світова культура розвивається досить динамічно, що впливає на процес стирання національних та регіональних відмінностей. Тому нині гостро стоїть питання захисту культурної самобутності народів світу. Проблема національної самоідентифікації залишається актуальною і для українського етносу. Збереженню етнічної самосвідомості сприяє вивчення традиційних форм культури, її архетипних образів та символів

Свого часу К. Г. Юнг зазначав, що архетипи – це образи, які поєднані емоціями з людиною, що унеможливує їх довільне витлумачення [11, с. 95]. У світоглядних уявленнях минулих культур і тих міфах, які функціонують у сфері культурного буття нашого народу сьогодні, можна віднайти відповіді на питання про специфіку бачення жіночого як архетипного.

Наукові спроби теоретичного осмислення поняття символу знаходимо в праці О. Лосєва [7]. О. Веселовський в «Історичній поетиці» [2] досліджує генеалогію символу, розглядає його фольклорний аспект, розкриває взаємозв'язок образу і символу. Праці О. Потебні «О некоторых символах в славянской народной поэзии» [10] та «Объяснения малорусских и сродных народных песен. Колядки и щедровки» [9], М. Дмитренко «Українські символи» [4], Г. Лозко «Українські символи та священні знаки. Деревя та кущі. Тварини та птахи» [6] дають змогу дослідити типову українську символіку. Проте на наш погляд мало дослідженим залишається питання жіночих символів, які формують уявлення про особливі якості жіночої української натури, становлячи перелік асоційованих одне з одним понять.

Мета даної розвідки полягає в з'ясуванні характерних особливостей жіночого символу, аналізі значень деяких символів, а також висвітленні проблеми вивчення поняття про жіночий образ-символ, котрі знайшли своє відображення у міфології, фольклорі, обрядах та звичаях.

Український термін «традиційний світогляд» співвідноситься з такими термінами зарубіжної етнології і антропології, як «картина світу», «образ світу» [3, с. 36]. Е. Касіерер, відомий теоретик символізму, вважав: «Символ – ключ до природи людини» [5, с. 29-30]. За його теорією, людське існування можна